

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1906

Ny följd * IX årg.

Häft. 19—20.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

- Fredrika-Bremer-Förbundets kvinnliga landtbruksskola.
VALBORG OLANDER: Om utbildning af folkets lärarinnor.
MARIA AROSENIUS: Religion och läkekunst.
C. W—M.: Till Doktor Karolina Widerström. På 50-årsdagen den 10 dec. 1906.
Litteratur: A. U., Svipdags saga af *Anna Maria Roos*. — M. Th., Lovisa
Svenssons lefnadsminnen af *Anna Petri*. — F. E., Två kvinnor af *Christina Nilsson*.
De kvinnliga extraordinarierna.
Föreningsmeddelanden.
Fredrika-Bremer-Förbundets 2:dra kretsmöte 11—12 jan. 1907.
Innehållsförteckning.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1906.

Kjellbergsska Skolan

Mot magplågor

äfvensom vid fall af hämmorroider
behandling med Salubrin ofta medfört lindr
och varit till nytta, då Salubrinet används
sätt, som i bruksanvisningen angifvits.
Naturligtvis bör man i dylika fall, äfven då man finner nämnda behandling göra god nytta, snarast anlita läkare för att erhålla fullständig ledning med hänseende både till sjukdomens behandling och förekommande af återfall.
Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & Co, Stockholm.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.
Kontorstid kl. 1/2 10—4.

Utför rättegångar, verkställer boupredningar och arfskiften, förmedlar egendomsförsäljningar, affärsöfverlåtelser och ackordsuppgörelser under hand, uppsätter legala handlingar, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till ytterst billigt arvode inkasseringar.

Nya Hushållsskolan.

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

Obs.! Särskild matsal för fruntimmer.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

5 REGERINGSGATAN 5.

Ärade damer!

Stockholms Mönsteraffär,
10 Jacobsbergsgatan 10

är den enda på platsen som kan rekommendera tillförlitliga och moderna mönster och bör ej förblandas med nyuppkomna mönsterförsäljningar.

Allm. Tel. 161 36.

Försäljes i flaskor om 1 à 2 liter.

Försök blott en gång

Liljeholmens

ättika

och du skall lära dig uppskatta dess goda smak och fina arom, ojämfortligt öfverlägsen den i handeln förekommande ättiksyran.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatsafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatsafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatsafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatsafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatsafdelningen, underrättar Notariatsafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatsafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsotiment till landsorten. Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan 1 tr. (hörnet af Sibyllegatan).

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter, nervösa och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt. Rikstel. 88 44. Allm. tel. 99 44.

Filip Holmqvists Handelsinstitut

Norra Allégat. 7, Göteborg.

Framsta och största enskilda handelsläroverket i landets främsta handelsstad!

22:a arbetsårets vårtermin begynner den 15 Januari.

16 lärare; för språk äfven utlänningar. Institutet tillhandagår köpmän gratis vid behof af kontorister. Eleganta med modernaste hygieniska anordningar försedda undervisningslokaler (11 rum) i institutets egen byggnad. 1905—06 310 elever. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten antagen som normalmetod. Begär program. I alla boklädor: Realskolans Bokföringskurs kr. 2,25. Bästa hjälpreda för privatpersoner.

Bokförings- och revisionsbyrå.

Filip Holmqvist,

(STA 022430)

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm,
lärare vid Chalmerska Institutet, ledamot af Svenska revisorsamfundet.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Sinnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrlar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,
STOCKHOLM.

Fredrika-Bremer-Förbundets kvinnliga landtbruksskola.

Denna mycket sägande och stolta titel kan med all rätt sättas öfver det meddelande, som följande lilla artikel kommer att innehålla. De dagliga tidningarna ha redan spridt den säkert för många förvånande nyheten, att Fredrika-Bremer-Förbundet »inköpt en egendom» för anläggande af en kvinnlig landtbruksskola. Det är denna nyhet vi nu gå att bekräfta, på samma gång vi rätta det vilseledande i uppgiften, så till vida, att Förbundet *icke* inköpt, men *erhållit tills vidare dispositionsrätt* öfver en lägenhet på landet i och för sagda ändamål.

När en idé så hastigt, som det denna gång skett, kunnat realiseras, betyder det vanligen, att idén länge legat och grott och så småningom formats i några intresserades sinnen samt att den, en gång planerad, kommit fram i rätt tid och är ur ekonomisk synpunkt utförbar. Första gången tanken på behovet af husmoders- och landtbruksskolor framlades inom Förbundet var 1903*), då ett föredrag hölls öfver frågan: »Kan något göras för att motverka den kvinnliga emigrationen och dess faror?», hvarvid kraftigt betonades, att ett af de verksamaste medlen för att stäfja denna för landet så ödesdigra rörelse vore upprättandet af skolor, afsedda för landtkvinnans uppfostran för sitt arbete, och i och med detsamma beredandet af bättre arbets- och existensförhållanden inom det egna landet för landthemmen och smålandtbruket. Liffigt har emellertid Förbundet under årens lopp känt den så godt som totala bristen på undervisningsanstalter af detta slag och sin oförmåga att åt de unga kvinnor, som önskat förkofra sig i denna riktning, räcka en hjälpande och stödjande hand.

Ett steg för lösandet af frågan togs af Förbundet, då det utsände fröken Adelborg att i Danmark studera där befintliga anstalter för utbildandet af husmödrar, och med stöd af hennes under

*) Se Dagny, häft. 9, 1903.

resan gjorda erfarenheter utarbetade en plan för kvinnliga husmoders- och landtbruksskolor. Nästa steg var den i föregående häfte meddelade skrifvelsen till Gäfleborgs läns hushållningssällskap, innehållande den detaljerade planen för här berörda slag af skolor. Nu står dock, som sagdt, Förbundet redan färdigt att själf praktiskt söka tillämpa den första punkten på det framlagda programmet: *anläggandet af en lärarinneskola på landsbygden*, afsedd för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi och i landthushållningens sysslor.

Det var på ett sammanträde den 1 dec. Förbundets styrelse fattade detta viktiga beslut. Det lydde, att under förutsättning att vissa hinder, sammanhängande med affärssuppögörelsen, kunde öfvervinnas, i f. d. turisthotellet vid Rimforsa i Östergötland anlägga en landtbruksskola i ofvannämnda syfte*). Med bistånd af en för saken lifligt intresserad, nitisk och affärserfaren förmedlare blef hindret undanröjdt. Och nu är det otroliga sant: Förbundet äger dispositionsrätt öfver »en jordegendom», och i och med detsamma har drömmen om att få göra en insats i höjande af *vår modernäring* — själfva ordets feminina klang innebär ju att denna står i nära samband med mödrarnas, d. v. s. med kvinnornas sak — från de ovissa möjligheternas förflyttats till en nära realiserad verklighets område.

* * *

Nu några detaljer om den blifvande husmodersskolan.

Rimforsa ligger i Östergötland, 10 minuter från järnvägsstationen med samma namn på Linköping-Vimmerby-banan, med en härlig belägenhet vid sjön Åsunden och med tilläggsplats vid egen brygga för de ångbåtar, som trafikera Kinda kanal. Lägenheten består af en större hufvudbyggnad, det f. d. turisthotellet, hvars med skjutdörrar försedda matsalar lätt låta aptera sig till föreläsningssalar, resanderummen till elevrum och den rymliga köksafdelningen till skolkök, källare o. d. Med lägenheten kommer Förbundet att förena en lagom stor jordareal för ett ordinärt smålandtbruk, ladugård, loge, svinhus m. m., erbjudande tillfälle för eleverna att turvis fullgöra de till ett sådant landtbruk hörande göromålen; jämte den teoretiska lärarinneutbildningen afser ju skolan att

*) Rörande skolans *namn* är ännu intet fastställt, hvarför den här omnämnes under varierande rubriker.

meddela den nödiga praktiska erfarenheten i allt som hör till ett landthems och smålandtbruks skötsel.

Så långt hvad som f. n. kan meddelas om Fredrika-Bremer-Förbundets blifvande husmodersskola. Allt som arbetet fortskri-der kommer naturligtvis närmare detaljer därom att inflyta i Dagny.

Ett ytterst viktigt moment i afseende på företagens realiserande har dock icke berörts: den ekonomiska sidan af saken. Det är för denna vi nu med några ord skola redogöra.

Att Fredrika-Bremer-Förbundet i finansiellt afseende icke intar någon undantagsställning från de flesta af våra sociala för- eningsföretag, hvilka icke äga statsanslag eller äro grundade på några betydande penningdonationer, bör icke vara en hemlighet för någon. De stora siffror, som kunna sättas i förbindelse med Förbundets namn, tillhöra, som bekant, *stipendiefonderna*, hvilka endast stå under Förbundets förvaltning. Nej, den ärligen offent- liggjorda kassarapporten visar tillfyllest, att tillgångarna icke till- låta riskerandet af några medel utöfver dem, som äro nödvändiga för vidmakthållandet och drifvandet af det mycket fordrande och invecklade arbetsmaskineriet.

När alltså Fredrika-Bremer-Förbundet inlåter sig på ett så vidlyftigt företag som upprättandet af en landtbruks- och husmoders- skola för att där anställa ett i vårt land hittills opröfvadt peda- gogiskt experiment, har detta endast kunnat ske tack vare eko- nomiskt stöd af en enskild man. Med en liflig känsla af den tacksamhetsskuld, hvari Förbundet står till denna frikostige väl- görare, är det oss en glädje att ha erhållit rätt att här uttala hans namn: *konsul Oscar Ekman*.

Ägnande sig med lif och själf åt höjande af vårt folks både ekonomi och moral, hvarom den ena storartade gåfvan efter den andra, offrad på fäderneslandets altare, bär vittne, omfattade kon- sul Ekman äfven Förbundets plan om anläggande af kvinliga landtbruksskolor med lifligt intresse och insåg dessas stora humanitära och nationalekonomiska betydelse. Efter att ha inhemtat sak- kunnigas vitsord om lämpligheten af den föreslagna lägenheten till ett försöksfält, har konsul Ekman inköpt Rimforsa och öfverläm- nat dispositionsrätten tills vidare till Fredrika-Bremer-Förbundet. Detta utomordentligt generösa anbud har således satt Förbundet i stånd att inom en nära framtid realisera sin plan.

Utom den nämnda stora donationen har ännu ett par gåfvor

för samma ändamål ställts i utsikt af ett par Förbundet närstående personer, nämligen en på 5,000 och en på 1,000 kr.

Att den plan, som skall utarbetas för den nya anstalten och att de personer, som skola vara behjälpliga till planens verkställande, ytterligare komma att utgöra en garanti för förslaget framgång, är hvad man har alla skäl att hoppas. Därom dock närmare längre fram.

* —————

Om utbildning af folkets lärarinnor.

Ett inlägg i seminariefrågan.

Dagspressen har nyligen innehållit en notis, som i fyra punkter har gifvit en sammanfattning af de önskningsmål beträffande de kvinnliga seminariernas omorganisation, som Sveriges Folkskol-läraryrkesförbund har inlämnat till den nu sittande seminariekomitén.

Ett par af dessa önsknningar äro af den art, att de helst böra diskuteras i facktidsskrifter, men de öfriga synas däremot vara förtjänta af ett allmännare intresse. Deras innebörd är i få ord kraf på:

möjlighet för kvinnligt seminarium att äga en kvinna som föreståndare; större antal kvinnliga adjunkter; om möjligt kvinnlig läkare, icke blott för undervisningen i hälsolära, utan också för uppsikten öfver elevernas hälsotillstånd och sundhetsförhållandena vid seminariet.

Jag har frågat mig hvarför denna petition har framlämnats. Det är ju dock folkskollärarekåren, såväl män som kvinnor, som genom en skrifvelse till regeringen direkt har framkallat tillsättandet af seminariekomitén. Och uti denna skrifvelse ha kårens reformyrkanden således kommit till uttryck.

Sannolikt har lärarinnornas petition tillkommit af det skäl, att de funnit *principerna för komiténs sammansättning* vara ägnade att väcka farhågor för att de speciellt kvinnliga krafven icke skola blifva beaktade. När komitén ej äger ens en enda ordinarie kvinnlig ledamot*), ha dessa lärarinnor måhända fruktat, att en för-

*) I Danmark, där dock kvinnan på andra områden är mera tillbakasatt än i Sverige, var i den seminariekommission, som förberedde 1904 års lag, den också hos oss väl bekanta skol- och seminarieföreståndarinnan fröken Zahle ledamot, och vid omorganisationen af folkskoleväsendet (lagen af år 1903) insattes 3 kvinnor i det s. k. »utskottet.»

samling af endast män ej skulle ha tillräckligt öppen blick för de anordningar, som bäst skulle befordra utbildandet i rätt riktning af folkets lärarinnor.

Och om de petitionerande äfven vetat att komitén själf efteråt försäkrat sig om medverkan af den äldsta och mest framstående af de kvinliga seminarieadjunkterna, så ha de dock möjligen ej känt sig vissa om att hennes röst skulle gälla lika mycket som de ordinarie kommitéledamöternas.

* *

Den, som icke har haft anledning att taga kännedom om förhållandena vid våra folkskolelärarinneseminarier, gör sig måhända den föreställningen, att ett sådant läroverk med öfver hundra kvinliga elever i åldern 17 till 25 år stå under en kvinnas öfverinseende. Men så är visst icke förhållandet. Våra kvinliga seminarier äro på samma sätt organiserade som de manliga med det undantaget, att minst *en* af de fyra adjunkterna måste vara en kvinna. Det finnes för närvarande ett seminarium, som har nöjt sig med det minsta möjliga antalet, nämligen en. Nu tänker förmodligen en och annan, att särskilda uppgifter äro ålagda dessa kvinliga adjunkter, att en af dem utses till »första lärarinna» eller liknande. Nej, ingalunda. Så långt deras antal räcker, äro de klassföreståndarinnor, men vid seminarier, där ej öfriga kvinliga lärarkrafter, t. ex. teckningslärarinnan, tagas i anspråk för klassföreståndareskapet, äro männen klassföreståndare, och någon rättighet eller skyldighet att taga sig af en annan klass än sin egen har icke en kvinlig adjunkt.

Såvida icke ett eller annat uppdrag anförtros åt någon lärarinna, skötes af rektorerna allt sådant, som eljest plägar hänföras till kvinnans gebit, alltifrån kontroll af städning och ventilering, öfvervakande af elevernas sätt att skicka sig och kläda sig till undersökning af elevernas personliga och ekonomiska förhållanden.

Man frågar sig, hvarför våra seminarier från början blefvo så uniformt organiserade, hvarför så föga hänsyn togs till kvinnans egenart. Ett af skälen var måhända, att man icke hade så god tillgång på akademiskt bildade kvinnor som nu för tiden. Men för öfrigt resonerades förmodligen som så, att vid den massuppfostran, som äger rum i våra folkskolor, måste lärarinnorna vara kompetenta att handhafva stora klasser af både gossar och flickor, att meddela samma kunskapsmått som lärarna. Man för-

bisåg, att man kunde vinna icke blott lika, utan bättre kompetens, om lärarinnans utbildning jämte förvärfvandets af kunskaper och färdigheter tillika afsåge att rusta dem för de speciellt kvinnliga uppgifterna i deras kall.

Det är af stort intresse för en gammal seminarielärarinna att erfara, hvilka brister i systemet som tyckas ha etsat sig starkast fast i de f. d. elevernas minne. Delvis äro de nämligen just desamma, som hon själf har iakttagit.

Det lider intet tvifvel, att icke många lärarinnor datera årslång ohälsa och nervositet från de tunga seminarieåren. De minnas sannolikt *lokaler*, där öfver 30 personer stundom pressades in i salar, som ej äro större än ordinära boningsrum, eller ett och annat *schema*, som tycktes vara skapadt i blindt förlitande på kvinnans nedärfda seghet och motståndskraft mot lidanden. De hörde också sannolikt förkunnas den tröstande trossatsen: ombyte af ansträngning är detsamma som hvila.

Sannolikt ha dessa lärarinnor tänkt, att en föreståndarinna och dessutom hälst en kvinnlig läkare, som båda hade haft någon myndighet, aldrig skulle ha velat taga på sitt ansvar en sådan arbetsordning som den, hvilken ännu för ett par år sedan kunde förekomma. En kvinnlig läkare kunde väntas säga ifrån hvilka ansträngningar en kvinnas nerver utan skada för framtiden kunde tåla eller icke. En kvinnlig läkare kunde lättare än en manlig genom seminariets lärarinnor få vetskap om elevernas dagliga lefnadsordning och bostadsförhållanden och väntas intressera sig för dem mera än de nuvarande manliga seminarieläkarna samt måhända använda mera energi på att få missförhållandena rättade.

Det är helt naturligt, att lärarinnorna också skola minnas, hur de som unga mången gång funno det svårt att bringa sina intimaste angelägenheter till rektors vetskap, vare sig det gällde sjukdomsfall af den art, som man icke plägar tala om med män, eller familjeförhållanden. Kanske ha de också reflekterat öfver, när de nu vid mogna år ha gjort sina erfarenheter uti egna skolor, att också lärarinnorna vid seminariet kunna ha svårigheter af liknande slag, när de måste anmäla ömtåliga saker icke för en mogen, erfaren kvinna, utan stundom i stället för en ung, ogift rektor.

Man får icke glömma, att lärarepersonalen vid ett kvinnligt seminarium, utom af obligatoriskt 4 lärarinnor: två för öfningsskolan samt en i gymnastik och en i slöjd, skulle kunna bestå af ogift rek-

tor, tre manliga adjunkter (de flesta kanske ogifta), en ung kvinlig adjunkt, ung, ogift teckningslärare, musiklärare, trädgårdsmästare.

Jag vill icke påstå, att allt detta har haft sin motsvarighet i verkligheten vid något seminarium, liksom ej håller, att några allvarsamma fall af opassande förtrolighet mellan lärare och elever ha inträffat, men bra litet synes mig vara gjordt för att förebygga förvecklingar, som vore skadliga för andan vid seminariet.

Må man besinna, att eleverna tillhöra de mest olika samhällsklasser med skiftande begrepp om hvad som är godt skick och god sed, och att somliga kunna sakna, hvad man i yttre mening plägar kalla, — »uppfostran»! De yngsta äro knappast mer än barn, som för första gången ha skickats ut på egen hand i världen. Många äro de, som af brist på penningmedel hindras från att erhålla det stöd, som ligger i att få bo hos någon aktad familj, utan nödgas hyra sig ett afskildt rum eller kanske dela det med obekanta kamrater, hvilkas karaktär är opröfvad.

Hvad vore mera behjärtansvärdt, än att alla dessa unga kvinnor ställdes under ett och samma fostrande inflytande af en varmhjärtad, bildad, taktfull kvinna?

För att återgå till den petition, som närmast har föranlett denna uppsats, så ställes där i främsta rummet önskemålet af en kvinlig chef för våra lärarinneseminarier.

Att kvinnan kan äga organisatorisk förmåga och chefsegenskaper, därpå äga vi i vårt land talrika exempel. Att vidare dessa egenskaper kunna förenas med vetenskapliga och pedagogiska intressen, därom vittna alla de af våra utmärkta skolföreståndarinnor, som utom det, att de själfva ha grundat sina skolor, också själfva ha skaffat tidsenliga byggnader, som ha sörjt för på samma gång elevernas bästa och en god disciplin, som ha angifvit riktningslinjerna för själfva undervisningen och uti en god anda styrt ett stort kollegium af både manliga och kvinliga lärare.

Hvad är då att säga om kvinliga rektorer vid våra seminarier? Det är nog icke det manliga rektoratet i och för sig — männen ha ju af naturen härskargåfvor mer än kvinnan —, som de petitionerande lärarinnorna ha något emot, utan det är *saknaden af en kvinlig sammanhållande kraft vid seminariet*, som de haft i minnet. Klokt och försiktigt ha de begränsat sig till formuleringen: i fall af lika kompetens må företräde gifvas åt kvinlig sökande till rektorat.

Hittills ha adjunksplatserna vid våra seminarier, oaktadt de stora fördelarna i ekonomiskt afseende, utöfvat föga dragning på våra lärarinnor. Särskildt de akademiskt bildade bland dessa pläga uppgifva som skäl sin fruktan, dels för en alltför klosterlik anda, dels för det tvång på lärarnas samveten, som en del rektorer anses utöfva i fråga om undervisningen i vissa ämnen. Sannolikt har också en viktig orsak varit *det ringa antalet* af dylika platser, hvarigenom utsikterna att erhålla dem icke ha varit stora.

När nu så få kvinliga fil. kandidater ha skaffat sig kompetens till den mindre omfattande uppgiften att vara seminarieadjunkt, huru många tillräckligt lärda kvinnor skulle då kunna tänkas ha lust att söka platser, där de utom undervisning och liknande mera intellektuella värf också hade att ansvara för sådana praktiska saker som underhåll af gata och gård, af hus och trädgård? Att vissa rektorsgöromål, såsom att skriva inlagor till konungens befallningshafvande och stadsfullmäktige, att afgifva infordrade yttrande i allehanda frågor till regering och domkapitel m. fl. ofta förekommande expeditionsgöromål, kunna lättare skötas af en man än af en kvinna, är själfklart.

Att man vid de svenska statsseminarierna icke har anförtrott ledningen åt kvinnor, veta vi. I andra länder är det icke så. I Frankrike t. ex., där ett statens folkskollärarynnesseminarium finnes i hvarje departement, har man öfverallt en kvinna som rektor.

För att på förhand skaffa sig kompetens till direktörs- (resp. direkttris-) befattning måste likväl där lärare såväl som lärarinna underkasta sig en och samma stränga examen, så sträng, att det år, då jag i Paris åhörde den muntliga delen af en sådan direktrixexamen, blefvo af 29 aspiranter 26 kuggade i det skriftliga, 1 i det muntliga profvet. Denna examen afser att garantera, att seminariernas föreståndare *redan vid tillträdet* af sina platser äro förtrogna med pedagogikens och psykologiens fordringar liksom också med allt, hvad till olika läroverkstypers organisation, administration och inspektion hör.

I Frankrike tyckes man ha följt den regeln: män böra undervisas af män och kvinnor af kvinnor. För min del kan jag icke hylla denna princip, utan anser en »blandad» undervisning mera förmånlig.

Ett kvinligt seminarium under en kvinnas ledning och med ett par manliga lärare synes mig icke vara någon orimlighet. Kvinnor underskatta aldrig männens arbete, men väl inträffar det, att mannen underskattar kvinnans.

Fastän jag visst tror, att en kvinna skulle kunna vara ytterst lämplig för en rektorsbefattning, anser jag dock icke, att man bör yrka på uteslutande kvinliga rektorer. Detta af rent praktiska skäl, därför att jag betviflar, att man, åtminstone för närvarande, skulle äga tillräckligt många därtill fullt kvalificerade kvinnor att välja på.

Men hvad som bestämdt måste påyrkas, det är en enhetlig kvinlig ledning i något slags form af såväl elever som lärarinnor vid våra folkskolelärarinneseminarier.

Frågan har en stor räckvidd. Det gäller vid seminarierna icke blott att undervisa, utan också att uppfostra dem, som i sin ordning ha att uppfostra andra — i detta fall hufvudsakligen de blifvande husmödrarna i vårt land. Kvinnorna af folket utgöra den största delen af nationen. Och så visst som statens väl beror på hemmens godhet och kärleken till hemmen, så beror hemmens beskaffenhet till stor del på kvinnan. Hvad kan då vara mera maktpåliggande, än att de blifvande hustrurna i folkskolan få goda impulser och kraftiga vinkar och praktiska råd för lifvet?

Om nu de blifvande lärarinnorna skola få blicken upp för att det i folkskolan icke kommer så mycket an på t. ex. färdighet i att räkna upp alla arterna i en fågelordning eller säkerhet i grammatikens irrgångar som på utsåendet af goda lärdomar, som bära frukt i de tusen hemmen, hvem skulle bättre kunna hjälpa dem därmed än en kvinna? Prästen och läraren må hos dem ingjuta vördnad för religionens bud, läkaren lära dem hvad kroppens hälsa kräfver. Men en kvinna bör inrikta deras intresse på deras speciella uppgift i skolan.

Och denna kvinna bör under samverkan med öfriga lärarinnor vid seminariet målmedvetet arbeta på att dana eleverna till sanna kvinnor, till goda, anspråkslösa och enkla kvinnor.

De äro ofta ett så kärnfriskt material, dessa unga flickor. Men det saknas dem ibland ett litet uns af försynthet, af höflighet, af vänlighet, af artighet, af sätt att skicka sig. Och hvem vore väl mera lämpad att fylla denna brist i deras uppfostran och göra dem uppmärksamma på hvad de ha att sträfva efter i sitt yttre uppträdande än just en bildad, taktfull, moderlig kvinna?

De må synas oviktiga, dessa småsaker, jämförda med betydelsen af en god karaktär hos lärarinnan, men de kunna ändå stänga tillträdet till månget bildadt hem för en eljest praktig lärarinna, när hon kommer ensam ut i världen. Och den, som icke är uppfostrad till att ha stränga fordringar på sig själf, märker ej alltid fel hos barnen. Och så den goda hållningen och den fullkomliga skötseln af sin egen kropp, när skola våra kvinnor lära sig den?

Men också på sitt hem, sin omgifning bör en lärarinna ha fordringar. Hon bör läras, att en kvinnas uppgift är att sörja för att det må råda ordning och sparsamhet, renlighet och prydlighet i det enklaste hem.

Man hör berättas om unga, veka lärarinnor ur goda familjer, hur de styra långa pojkslynglar bara genom det imponerande i sitt älskvärda sätt. »Hur kan du bära dig så åt, när du har en så fin fröken till lärarinna?» lär det då heta. Och när vi tänka på Elsa Törnës nya förbrödringsmedel: renhet för alla, så kunna vi icke önska annat, än att våra lärarinnor — ty det är på dem det närmast hänger — själfva blefve så uppfostrade, att de icke gåfve sig till tåls, förrän de hade lärt barnen att icke kunna trifvas utan frisk luft, rena kroppar, rena tänder, rena kläder, rena sinnen. Men till detta behöfva många af de flickor, som rekrytera våra seminariers klasser, själfva uppfostras.

Att det är fördelaktigt, att en enda person bestämmer samma ordningsregler för ett helt läroverk, så att icke en klass har olika saker att iakttaga än en annan, synes mig vara tydligt. Med en eller två kvinliga klassföreståndare och de öfriga manliga, utan intresse för eller kanske rent af maktlösa gent emot elevernas hållning och uppträdande inom eller utom seminariets murar kan icke ordningen alltid bli god. Och äfven med fyra kvinliga klassföreståndare är det icke säkert, att målet hålles klart i sikte.

De borde då åtminstone ha större myndighet än hittills så att icke rektor kunde kontramandera en af dem gifven lämplig befallning.

Det är icke tilltalande, att en *man* griper in uti detaljer, som alldeles speciellt höra till kvinnans område, att han sköter angelägenheter, som hon skulle förstå oändligt mycket bättre. Detta sårar vår känsla för det passande lika mycket, som att en kvinna blir karlavulen. När man hör en rektor ge föreskrifter om hur seminarieeleverna skola röra sig, kläda sig, ordna sitt

hår etc., är man nästan frestad att anklaga de lagstiftande myndigheter för grymhet, som äro orsak till att en rektor måste utsetta sig för åtlöje eller minskning i respekt från elevernas sida, just när han fullgör hvad han anser vara sin plikt.

Jag måste för min del på det lifligaste önska, att en af seminariets kvinliga adjunkter måtte erhålla betydligt mindre antal undervisningstimmar än de öfriga och förordnas att vara *biträdande föreståndarinna*, ansvarig inom ett begränsadt område för god ordning och sed vid seminariet.

* * *

Nu invändes måhända, att frågan löstes lika bra endast och allenast genom anställandet af flera kvinliga lärarekrafter. Jag är icke öfvertygad, att det blefve så. Också bland kvinnorna finnas olika kategorier. Icke alla af dem äro moderliga, icke alla kunna förflytta sig från sin idékrets till de ungas, icke alla äro nog demokratiskt anlagda, så att säga, för att kunna lefva sig in i elevernas ofta mot lärarinnans så olika förhållanden.

Om än seminariet hade fyra de mest vetenskapligt bildade kvinliga adjunkter, så följer därmed icke garanti för att eleverna utbildades till annat än skickliga undervisningsmaskiner. Icke alla kvinnor äro danade till uppfostrarinnor. Liksom s. k. timlärare kunna också de gå till och från lektionerna utan tanke på inverkan på elevernas personligheter. De kunna liksom män vidga deras vyer, entusiasmera dem för höga idéer, fosterländskhet och dylikt, de kunna ge de mest praktiska råd för meddelandet af undervisning i deras respektive fack, men ändå låta bli att vara annat än blott och bart undervisare. En sådan lärarinnas klass komme sannolikt att sakna den speciella ledning, som den borde ha, och som kanske gäfves några af de öfriga klasserna.

Jag måste af dessa skäl se saken så, att ytterligt viktigt, särskildt ur *folkuppfostrens* synpunkt vore, att en därtill väl kvalificerad kvinna blefve anställd som biträdande föreståndarinna vid hvarje folkskolelärarinneseminarium. Af seminariestadgan skulle hon få besked om hvad hon som fostrande och sammanhållande kraft hade att iakttaga och hvad hon hade för befogenhet gent emot rektor, lärare och elever. Men full makt och myndighet på sitt speciella område borde hon äga. Också för de öfriga lärarinnornas räkning behöfdes en medelpunkt, kring hvilken de kunde samlas, ett stöd, till hvilket särskildt

de yngre vid början af sin bana kunde ta sin tillflykt i fråga om råd, som en kvinna bäst kan ge.

En invändning, som man kan befara skola göras mot tanken på anställandet af en biträdande föreståndarinna, vore, att det skulle bli en strid om makten mellan henne och rektor. Jag tror icke, att någon fara härutinnan skulle förefinnas mera vid dessa seminarier än på andra håll, där systemet till full belåtenhet är pröfvadt, om blott hvarderas åligganden vore tydligt fixerade.

Naturligtvis skulle föreståndarinnans uppgift, utom öfverinseende öfver lokalernas städning och ventilering, elevernas yttre ordning och skick m. m. d., framför allt bestå i att under årens lopp söka komma nära de unga. Efter att hon från deras inträde vid seminariet själf eller genom andra ha undersökt deras ekonomiska förhållanden och hjälpt dem att, så godt sig göra läte, inrätta sig för seminarietiden, borde hon söka vinna deras förtroende och gifva dem de individuella råd hon såge hvar och en behöfva. Hon borde samla dem till föredrag öfver eller samtal om frågor, som stå i samband med deras blifvande kall som folkets lärarinnor. Man kan invända, att den uppgiften att personligen intressera sig för en så stor skara elever vore för mycket kräfvande. Men under beräkning af hjälp också från de öfriga lärarinnorna kunde arbetsplanen utan tvifvel på ett lyckligt sätt praktiskt realiserats.

Också med lärarinnorna borde föreståndarinnan hålla konferenser. Hittills ha de akademiskt bildade kvinnorna icke åtnjutit en sådan enhetlig utbildning för uppfostrerekallet som de seminariebildade. Föreståndarinnan borde klargöra för lärarepersonalen, i hvad riktning hon önskade, att de öfriga skulle samarbeta med henne, och meddela, hvilka särskilda uppgifter hon önskade anförtro åt klassföreståndarinnorna.

Det är dock utöfver elevernas behof under seminarietiden vi måste se i denna fråga. Det gäller ett högre mål: den maktpåliggande, den välbehöfliga uppfostran genom de blifvande lärarinnorna af större delen af vårt lands kvinnor. Jag har icke ansett mig behöfva i detalj inlåta mig på sådana kapitel som födoämneslära, huslig ekonomi, läran om hemmens skötsel, ty de tala för sig själfva. Icke håller jag vidrört speciell kvinnohygien, därför att jag är öfvertygad, att en blifvande seminariestadga måste innehålla så klara bestämmelser om undervisning

däri, att det icke längre kan försvaras, att eleverna hållas »naiva», som det heter, på dithörande områden.

Jag tror, att det skulle vara till skada för Sveriges framtid, om den nu arbetande seminariekomitéen visade sig ej tillräckligt behjärta vikten af att ett specifikt kvinligt inflytande finge i högre grad än hittills göra sig gällande vid lärarinneseminarierna. Ett sådant inflytande skulle utgöra en motvikt mot en alltför summariskt nivellerande massuppfostran, det skulle inspirera de unga lärarinnorna till ett målmedvetet arbete på att rusta folkets kvinnor för deras stora uppgift att ansvara för en god vård af de svenska hemmen och det nya släktet.

Valborg Olander.

— * —

Religion och läkekonst.

Ett ord i den s. k. kvacksalverifrågan.

I prof. T. Thunbergs broschyr, »Om bedrägliga läkemedel och läkemetoder», riktad mot det sig allt mer utbredande saluförandet af kvacksalvarmedicin, beröres också i förbigående det inflytande religiösa åskådningssätt kunna hafva på människors ställning till den vetenskapliga läkekonsten, särskildt med hänsyn till de s. k. helbregdagörelsefenomenen.

Detta inflytande är emellertid ingalunda inskränkt till ofvannämnda punkt. Erfarenheten visar, att det spelar in på mångfaldigt sätt, dels så, att människor af sin religiösa uppfattning alldeles afhållas från att söka bot för sina och sina anhörigas sjukdomar, dels så, att de göra det motsträfvigt, hvilket ofta, praktiskt sedt, betyder, att det sker för sent, eller med dåligt samvete, medan andra åter med ogillande vända sig bort från den vetenskapliga läkekonsten för att omfatta kvacksalveriet i en eller annan form.

Hvaraf kommer sig detta?

Såvidt vi icke vilja böja oss för dogmen om trons och vetenskapens oförenliga motsatsförhållande, utan tvärtom hålla före, att den sanna gudstron är öfvertrons eller vidskepelsens afgjorda fiende, måste vi härtill söka andra förklaringsgrunder. Och kanske

få vi då göra den förödmjukande erfarenheten, att det — på detta som på så många områden — snarare är *bristen på tro*, som skapar alla dessa förbud och stadgar, all denna otrygghet och ovissheit om hur man skall handla.

Att bruka vetenskapens återställelsemedel är att misstro Guds hjälp, hör man sålunda påstås. Att en sådan uppfattning gör front mot snart sagdt hvarje form af mänsklig verksamhet, borde dess bärare dock kunna inse. Deras eget dagliga lif är ju icke byggt på beräkning af underverk utan på beräkning, att naturens och samhällslifvets lagar skola verka i enlighet med vår hittillsvarande kännedom om dem; icke byggt på väntan efter Guds omedelbara ingripande utan på mänsklig själfverksamhet. Sålunda beder ju en troende människa på morgonen Gud om dagligt bröd och vandrar sedan af till kontoret eller fabriken, eller hvar nu detta dagliga bröd skall genom hennes eget arbete förvärfvas, och hon ser ingen inkonsekvens häri. Hvarför skulle de mera tillfälliga förhållandena i lifvet, såsom en påkommen sjukdom, falla under en motsatt synpunkt?

Det heter i en af våra psalmer om bönen:

Gif akt uppå ditt lefnadslöpp:
Hvad har du väl till själ och kropp
utaf dig själf? Allt är ett lån,
allt gifs, allt kommer ofvanfrån.

Om dessa ord skola innebära någon sanning, må de väl betyda, att för den troende människan äfven allt det, som odisputabelt är en produkt af hennes egen eller andras energi, på samma gång är en gåfva af Fadern i himmelen — en gåfva, som hon icke blott har att bedja om och tacka för, men för hvars riktiga bruk hon ock har att inför honom svara; — att öfver och bakom de orsaks- och verkningsförhållanden vi i större eller mindre mån själfva kunna reglera det dock är samme fader, som håller trådarna i sina händer. Men hvad blir då gudomlig hjälp? Allt som människan af ödmjukt och tacksamt hjärta mottager såsom henne gifvet af Gud. Hvad det att i gudlös mening hjälpa sig själf? Att genomleva sitt lif, detta hjärteberoende af Gud förutan.

Ja, så enkelt är det, men så enkelt vill man icke låta det få vara. Få äro dock de, som i praktiken våga vara konsekventa i sin egen inkonsekvens rörande denna sak.

Undertecknad satt en dag för många år sedan i en stockholmsläkares väntrum. Vi voro fjorton i samma fördömelse, och

doktorn hade ännu icke kommit hem från sin förmiddagsrond. Vi läste tidskrifter, suckade och bytte om ställning, och de, som fått en fönsterplats, spanade förtvifladt efter den efterlängttade droskan eller tittade på de öfvergödda dufvorna, som fraterniserade med åkarhästarna på torget utanför. Efter en god stund reste sig en af de närvarande och yttrade med höjd röst: »Nej, nu går jag till *den store läkaren*; där behöfver man aldrig vänta». Sade och gick.

Hvilket fullkomligt nonsens är nu icke detta att först söka en läkare, men icke ge honom tillfälle att någonsin behandla sig, och så insvepa det prosaiska faktum, att ens tid eller tålmod tagit slut, i en from fras utan ringaste mening i det ifrågavarande sammanhanget! Ty att en yttre, speciell bönhörelse — här befrielse från en sjukdom — alltid och omedelbart skulle följa ofvanpå bön om en sådan är ett påstående, som väl knappt någon människa vid sina sinnens fulla bruk skulle djärfvas göra. För att nu icke tala om, att ett sådant påstående skulle visa föga insikt om, hvad bön och bönhörelse egentligen innebära. Den bönhörelse, som består i att den bedjandes egen vilja intränger i och underordnas Guds vilja, den kan väl mottagas på hvarje tid och rum och under det man begagnar sig af de mänskliga medel, som ställts inom ens räckhåll.

Ett annat typiskt fall må ock här anföras. En trädgårdsmästare, som råkat bli illa biten af en hund, uppsökte en närboende sjuksköterska och erhöll af henne första förbindningshjälpen. Som hon befarade möjlighet af blodförgiftning, uppmanade hon honom emellertid att ofördröjligen bege sig till lasarettet. Härom ville dock patienten icke höras talas, emedan »han trodde att Gud kunde hjälpa honom utan människohänder». Men hvarför hade han då brytt sig om att få såret förbundet? Jo, ett förband kunde nu aldrig skada, men att vidtaga ytterligare åtgärder vore att misstro Guds hjälp. — Att historien i fråga slutade utan blodförgiftning, med blommor och ömsesidig förlikning, gör icke trädgårdsmästarens uppfattning mindre orimlig.

Bland de sorgligaste företeelser på detta område äro de människor — och de äro icke få — hvilka först af ofvannämnda skäl afvisat mänsklig hjälp och sedan, då den väntade öfverturliga hjälpen uteblifvit, i förtviflan vändt sig till den förut försmådda källan för att kanske till yttermera visso få veta, att det nu är för sent att råda bot för hvad som tidigare lätt nog

kunde ha afhjälpts. Till det kroppsliga lidandet läggas här skammen att ha, så att säga, gjort bankrutt i sin öfvertygelse och det ännu djupare lidandet att tro sig hafva missräknat sig på Gud. Från detta lidande kan nu visserligen ingen vetenskap i och för sig rädda en människa, men väl en ödmjukare religiös åskådning, hvilken icke håller sig för andlig att nyttja de medel, som genom mänsklig forskning stå rättfärdiga och orättfärdiga till buds, och hvilken, där dessa medel visa sig maktlösa, förtröstansfullt kan säga: ske Guds vilja.

* * *

Öfver de fenomen, som i speciell bemärkelse pläga kallas »helbregdagörelse genom tron», lämnar prof. Thunberg i sin ofvannämnda broschyr från läkarevetenskaplig synpunkt en kort förklarande utredning. Från den synpunkt, som valts för dessa antydningar, må här endast tilläggas: Man måste inför dessa fenomen göra klart för sig, att religiös extas med alla dess återverkningar på nervlifvet är en temperamentssak och icke i och för sig något bevis på en högre andlig ståndpunkt, hvilket man emellertid stundom äfven från lutherska predikstolar får höra den utgifvas vara — men att den enda och allom i lika mått tillgängliga högre ståndpunkt, som gifves, är den fulla förtröstans och lydnadens under Guds vilja, den troende må sedan vara extatiskt-mystiskt anlagd eller hur »hopplöst nykter» som hälst i sitt andliga temperament.

Begäret efter under och mystik på den kroppsliga återställensens område är dock ingalunda begränsadt till det fåtal människor, som praktisera troshypnosens inverkan på lidandet. Det kan sättas ifråga, om icke detta begär är så allmänt, att i den mån den vetenskapliga läkekonsten mer och mer afklädt sig det hemlighetsmakeri, som fordom betraktades såsom en nödvändig apparat gentemot den hjälpsökande allmänheten, i den mån kunskapen om villkoren för kroppens hälsa och återställelse till hälsa blifvit tillgängliga för allmänbildningen och begränsningen af de kurativa medlens verkan mera klargjord, en stor del af denna allmänhet i själfva verket längtar tillbaka till den tid, då läkaren opererade med outredbara resurser, och då möjligheten af ett underverk således icke var utesluten. Denna längtan arbetar patentläkekonsten direkt i händerna. Men svårast att med för-

nuftsskäl åtkomma blir den, som ofta omedvetet, forskansar sig bakom religionen som skydd.

Häri torde vara att söka åtminstone *en* förklaringsgrund till att så pass många i öfrigt bildade människor af religiös läggning med ovilja betrakta all vetenskaplig läkekonst och med välvilja nära nog all sådan, som går utanför dessa rämärken. Hvarför kloka gubbars och gummors botemedel i och för sig skulle vara Gudi behagligare än de af vetenskapen sanktionerade förefaller ju tämligen obegripligt, så framt man icke med en förvirrad tillämpning af ordet om hvad som blifvit fördoldt för de vise och förnumstige, men uppenbaradt för de fäkunnige, förbinder föreställningen att ju skröpligare det medel är, hvaraf man betjänar sig, desto större utrymme lämnar man åt hvad man från denna ståndpunkt förstår med den gudomliga hjälpen.

Det skäl, som vederbörande själfva oftast andraga, är väl vetenskapsmännens i allmänhet och här läkarekårens befarade irreligiositet.

För de männisskor, som fordra att få sina gångkläder sydda, sina skor halfsulade, sina möbler stoppade och sina speceripaket emballerade af idel religiöst liktänkande, d. v. s. sådana som nyttja samma religiösa uttryckssätt som de själfva, ty längre sträcker sig dock icke gärna möjligheten till kontroll, måste det ju synas än mer oafvisligt att känna sin läkares religiösa ståndpunkt (= uttryckssätt). Och då de angående de flesta läkare icke kunna få de erforderliga upplysningarna och i frånvaron af upplysningsmateriel kanske anse sin misstanke bekräftad, föredra de att vända sig till mer eller mindre yrkesmässiga amatörer, hvilkas kvalifikation inför denna allmänhet till stor del just ligger i deras öppet annonserade religiösa ståndpunkt. Blandningen af religiositet och läkekonst inger förtroende; man föreställer sig, att en särskild välsignelse skall hvila öfver de kurmedel, som helgas genom den förras närvaro och som torde göra dem verksammare än den vetenskapliga läkekonst, som blott »litar på sin egen kraft».

Att — alldeles oberoende af hvarje religiös ståndpunkt — den läkare skulle handla helt enkelt samvetslöst, som vid ett sjukdomsfall i förlitande på någon särskild välsignelse underlåte att sätta in hvarje uns af egen kraft — däröfver reflekteras förmodligen icke, liksom ej håller däröfver, att gudhängifvenheten i hvarje jordisk kallelse måste omsättas inom densamma själf, i den trohet, nitälskan och oegennyttan, som densamma på sitt spe-

ciella sätt kräver af utöfvaren, och icke i att medelst gudligt tal och gudliga åthäfvor söka förändliga eller helga dess tilläfventyrs helt profana karaktär.

Men det uttalas från religiöst håll äfven mera speciella vidräkningar med den vetenskapliga läkekonsten. Den har gått vilse, menar man. I stället för att hålla sig till användningen af »helande örter» allenast, befattar den sig med allehanda onatur:gifter, hvarom i prof. Thunbergs broschyr är utförligt taladt, skyddsympning, som anses innebära ett aldeles särskildt mistroendevotum mot Guds försyn (hvarför mer än åskledare, brandredskap, fyrväsen och alla de preventiva skyddsmedel, hvaraf samhällslifvet betjänar sig?), och slutligen, kanske värst af allt, kirurgiska ingrepp.

Känslans i och för sig fullt normala reagens mot fysisk smärta och fara gifves här en etisk myndighet, då man utdömmar kirurgien såsom ett otillbörligt våld på Guds beläte.

Nu är det väl sannolikt, att de ömsinta förkunnarna af denna åsikt icke haft tillfälle på riktigt nära håll iakttaga Guds beläte i sjukdomens mest våldförande och plågsamma förnedringsgestalter och sålunda sakna insikt om de rätta proportionerna mellan det onda och dess botemedel. Men huruvida denna ömsintheit hvad håller som är etiskt-kristlig må det ordet afgöra: »Om din högra hand är dig till förförelse, så hugg henne af och kasta henne ifrån dig, ty det är dig bättre, att en af dina lemmar förloras, än att hela din kropp kastas till helvetet».

Man skall förmodligen invända, att här är fråga om hinder för själens frälsning och icke om kirurgi. Visserligen, men principen som utsäges, blir, huru orden sedan än tillämpas, densamma: det berättigade och förnuftiga i att aflägsna den sjukdomsalstrande delen, där så behöfs genom brutalt våld, såsom enda radikalmedlet att rädda hela organismen från undergång. För en människa, som kämpar med en omhuldad skötesynd, vore det utan tvifvel behagligast att bli botad utan våld, genom »helande örter» allenast. Så »humana» äro dock icke lagarna för själens helbregdägörelse, men ho djärfves mästra dem eller här vänta på ett underverk, som skulle onödiggöra den smärtsamma processen?

* * *

Naturligtvis afses med det sagda att protestera mot en falsk humaniet, som beror på obekantskap med fakta och saknar stöd

i kristen etik, och icke att uttala några dogmer om kirurgiens nödvändighet. Dess praktiska användbarhet i jämförelse med den inre medicinens eller beggederas med olika s. k. naturläkemetoder tillhör i hvarje särskildt fall vetenskapen ensam att afgöra. Men ej håller må några dogmer byggas på möjligheten af att framtidens läkekonst skall kunna i större eller mindre utsträckning umbära den ena eller andra. Kulturen arbetar på hvarje tidsmoment med de bästa verktyg den dittills förmått frambringa; då dessa ersatts af mera fulländade, läggas de gamla på hyllan. Men den, som är vis och något litet betraktat sitt släktes utvecklingsfärd, lägger ej det förbrukade verktyget längre bort, än att han i en framtid kan finna det åter, väl icke i allmänhet för att utan vidare nyttja det sådant det är, men för att på nytt lära af det.

Så länge människan i sitt religiösa medvetande icke bragt in hvarje tidslifvets företeelse under den trygga evighetssynpunkt, som består i förtröstan till Fadern i himmelen såsom alltings ytrersta upphof, ledare och mål; så länge man betraktar det såsom ett mindre omedelbart ingripande af Guds försyn, då man lefver i enlighet med de erkända lagarna för kroppens hälsa, eller mindre omedelbart af Gud hulpen, då återställelsen till hälsa tillföres genom därmed jämförliga medel framför ett fall, då botandet sker genom mer eller mindre outredda krafter inverkan; så länge man med ovilja och förskräckelse åser vetenskapens sträfvan att utforska dessa krafter och lagarna för deras verkningar, så länge skola otrygghet och vidskepelse på detta område trifvas under trons täckmantel och vinningslystnaden i sin ordning ockra på denna vidskepliga tro. Hvad en sådan ovilja för öfrigt utvisar, icke är det önskan att i lagbundenheten inom universum se uttryck för Guds skapande vishet och vilja; och denna förskräckelse för att vetenskapliga afslöjanden skulle kunna beröfva Gud något af den ära som honom tillkommer, hur står den samman med tron på honom såsom »all sannings källa?» Men hafva vi *denna* tro, då böra vi ock förstå, att det icke gifves några religiösa sanningar, som strida mot de naturvetenskapliga sanningarna, eller vice versa; att sanningen med inre nödvändighet är *en* och att den på hvarje område — men också den allenast — kan och skall göra oss fria.

Maria Arosenius.

Till Doktor Karolina Widerström.

Vid festen å Höganloft på hennes 50-årsdag den 10 december 1906.

Hygiea.

Från många af dem som kvida
i nattliga timmars kval,
som rolöst morgonen bida
och tärda af feber strida
med skuggor från dödens dal,
en hälsning i kväll jag bringar,
ett tack, som på själens vingar
vill smyga in i din famn
med värme, som kölden tvingar —
Hygiea, så är mitt namn.

De blommor jag mot dig sträcker —
en vår, som i fågning ler —
de smeka handen, som räcker
den dryck, som feberglöd släcker
och lindring i smärtan ger.
De hviska med läppar röda
ett *tack* för vaka och möda
vid lidandets hufvudgård,
där hälsans ros börjat glöda. —
Tag lagern — du är den värd!

Idun.

Här nalkas ju Idun, en kärkommen gäst,
med blommor i böljande håren;
nu svinne hvart moln, nu är glädjens fest,
och vintern må flykta för våren!
Öfver spädaste grönska ler himmel blå,
och värliga vindarna sjunga:
»I hjärtats gömma med fröjd bestå
skall våren den evigt unga».

Må Idun oss samla ännu alltjämt,
den ungdomsbringande, rika,
till allvarsord eller glam och skämt,
sen dagens möda fått vika!
Så tag dem, de rodnande frukter tag!
Dig vänner i afton hylla
med tack att du värdigt hvar Idundag
din plats i »nämnden» ses fylla.

Barnavård.

Det var jag som stod om natten för din syn i ljusa drömmar,
som, ur vinterbojan löst, en vårfloed genom själen strömmar.

Utaf samhällskänslan buren, Barnavård så nämnes jag:
allt, som mänskotanken eldar, har personlighetens drag.

Dröjde tanken vid ditt hemland, skimrande i norrskenskvällar,
hafomflutet, furukransadt, rikt på karga grästenshällar,
hörde du i nattens tystnad vågen slå mot Sandhamns skär,
då du tänkte: Sveriges framtid hemmet i sitt sköte bär.

När du såg hur fosterjordens hopp, de späda och de veka,
offer för en bristfull kunskap, tynade med kinder bleka,
då du tänkte: minsta planta i Guds fagra rosengård
måste till mitt Sveriges lycka blomstra under hägn och vård.

Från den svenska modern; hvar hon dvaljs, i slott, i hydda,
tag ett tack, att Sveriges dolda rikedom du velat skydda!
och om blåa barnaögon tindra emot dig så vet,
att de omedvetet spegla barnahjärtans tacksamhet.

Kvinlig ungdom.

En vårens dag, som bräcker
ur ljusa skyars rad,
en blomma lik, som vecklar
de skära blad,
så in till festen träder
i hvita dräkten jag
att här med blommor smycka
din högtidsdag.

En blyg, en dunkel aning
sen tankens gryningsdar
jag gömt, men lifvets gåta
du tolkat har.
Den skära knopp, som spirat
upp ur mitt hjärtas jord,
den har åt mig bevarat
ditt sanningsord.

Hvad renast är, hvad ädlast
 af lifvets helga bud,
 det har du lärt mig värda
 som skänk från Gud.
 Och därför tag, fast ordet
 är alltför kort, för armt,
 från kvinlig ungdomsskara
 ett *tack* så varmt.

Och nu vi bilda en hedersvakt
 kring dig, vår drottning för dagen.
 En ringa gård för din fot vi lagt,
 en ranka från skogen tagen.
 Med doft af gran och af furuskög-
 den hälsar från Sverige tillika,
 det Sverige, som främst dock din kärlek tog,
 din tanke, din kraft, den rika.

C. W-m.

— * —

Litteratur.

Sviddags saga. Berättad för ungdomen af *Anna Maria Roos*.

En följd af brokiga, spännande äfventyr ur en forntidssaga innehåller detta diktverk, som utgör fortsättningen till den förut utgifna »Valands saga». Tillsammans bilda dessa båda dikteyklar ett epos, hvori med fullödlig och storslagen poesi skildras det världsdrama, om hvilket urgamla myter handlat. Den fornnordiska diktningens ton är smidigt och lyckligt efterliknad, men den verkar ej lånad, ty förf. har kunnat omdana den efter sin skaldepersonlighets särkynne och så åstadkommit en egen stilart, hvilken i allt framstår som en helgjuten skapelse, fylld af individualitetens levande ande. Ehuru »berättad för ungdomen» är »Sviddags saga» värd en vida större läsekrets. Likt några af barnlitteraturens bästa alster, sådana friska, poesifyllda böcker som Topelius' »Läsning för barn», flera af förf:s egna soliga småvisor och sagor samt Kiplings Djungelbok, kan äfven denna läsas med njutning

utaf människor af alla åldrar, på samma gång den är något förmer än en barnbok.

I arbetets första del, »Valands saga», har skildrats början af den stora striden mellan Ivaldeätten och asagudarna. Hufvudpersonen är där urtidskonstnären Valand. Efter hans död blir Svipdag, Valands brorson, sagans hjälte. Nu följer en skildring af bragder och äfventyr, genom hvilka Od, som den nye Ivaldeättlingen äfven kallas, med växlande lycka, men hurtig och oförskräckt kämpar sig fram. Han befriar ur jättevåld den skönaste af gudinnorna, Fröja, hvars tillfångatagande omtalats i »Valands saga», och vinner henne slutligen till maka. Men på höjden af lycka och storhet drabbas han af asarnas straff för trotsig förhåfvelse och måste med långa lidanden sona sin skuld. Till denna del af berättelsen hör den kanske vackraste sången i dikteykeln, den som handlar om hur Fröja letar sin make kring hela vida världen, och när hon funnit honom, trofast dröjer hos honom och med den ömmaste kärlek söker lindra hans öde.

»Svipdags saga» innehåller många episoder, som väl knyta sig till hjälstens person, men ej ha så mycket att göra med hufvudhandlingen, och därför gör denna del ett mindre enhetligt intryck än den förra. För stort rum har väl ock stridsskildringarna fått, hvilka förekomma så ofta, att de nästan verka tröttande, ehuru det måste erkännas, att deras talrikhet egentligen är mytens och ej förf:s fel och att de onekligen skickligt varierats. Men »Svipdags saga» är i sin helhet genomandad af skär poesi och dess hela stämning är ljusare och hurtigare än »Valandssagan» med dess mörka tragik. Och denna lifsglada, soliga stämning blir väl ibland undertryckt men aldrig helt och hållet kväfd. När det förtäljes om Svipdags förnedring, sker det väl med oändligt vemod, men med ett hopp, som »skymtar bland skimrande skyar». Och efter världsbrandens fasor vid Ragnarök höjas »mot blånande himmel Mimers evigt grönskande marker» och i segerjubel klinga slutorden:

»då mötas Od
och hans älskling åter
i eviga vårars
odödliga fröjd».

Så ändas sagan.

A. U.

*

Lovisa Svenssons lefnadsminnen af *Anna Petri*.

På Fr. Skoglunds Förlag har i dagarna utkommit en anspråkslös volym med titeln »Lovisa Svenssons lefnadsminnen», och det lindrigt parodierande, som man kunde tycka sig märka i denna titel, förtages genast af den dråpliga titelplanschen, där en kissekatt står och kråmar sig vid pelargonian i det smånätta fönstret, och som genast anslår den rätta tonen. Det är en saga

om småfolk eller kanske snarare småstadsfolk af skilda villkor, sedda ifrån småfolkets egen synpunkt och återgifna med en trovärdighet och en humor, som vittnar om en icke vanlig anpassningsförmåga och träffande blick men ännu mer om ett stort och ett varmt hjärta. Ty i dessa enkla berättelser, som fortskrida inom en trång ram, spela många af lifvets krafter in och deras patos verkar icke minst därigenom att författarinnan låter den gamla Lovisa själf i sin flärdfria skildring vara omedveten därom. Det finnes godt novellistiskt stoff och mycken omväxling i de korta berättelserna, och intresset hålles ständigt vid makt.

I »En sorglig historia» och »Historien om Kalle och Beda» få vi äkta, dramatisk folklifsskildring; »Hvad som passade Linas Johan» är en godmodig och särdeles lustig bit, och i »Mina gamla farföräldrar» och »Brita Lisas trasmattor» kommer den sanna diktarandan till sin rätt, den, som ej behöfver de lysande orden eller det poetiska skimret till sin hjälp för att tala om och till det djupast mänskliga. Alltigenom är det en fin liten volym för den, som kan uppskatta de tragiska och komiska gesterna i lifvet, äfven då de äro insvepta i alldagslifvets gråa schal i stället för den klassiska togan.

M. Th.

*

Två kvinnor af Christina Nilsson.

Den unga kvinna ur folkets led, som för ej länge sedan debuterade med berättelsesamlingen »Från Skånebygden» och då väckte en viss uppmärksamhet, framträder till julen med en sammanhängande bok kallad »Två kvinnor». Det är också nu en skildring ur den skånska allmogens lif, enkelt och trovärdigt gifven, ideell i uppfattningen och med en viss originalitet i skrifsättet, men förf. kan dock icke sägas ha gått i land med sin uppgift, därtill är komposition för svag och människoskildringen alltför konventionell. Sedd som naturdiktning har emellertid den lilla boken åtskilliga förtjänster och den gör tydligen ej anspråk på att vara något mer än den är. Om tendensen är intet annat godt att säga.

F. E.

————— * —————

De kvinliga extra ordinarierna.

Sedan en tid tillbaka pågår, som bekant, en liffig rörelse för förbättrande af de kvinliga extra ordinariernas ställning, särskildt föranledd af herr Lindhagens vid förra riksdagen väckta motion. Att frågan är af aktuellt intresse visas af att den dagliga pressen

samvetsgrant meddelat de utlåtanden, som i enlighet med riksdagens beslut inkommit från de centrala ämbetsverken, och glädjande att säga ha i allmänhet dessa uttalanden varit förmånliga så till vida, att de respektive cheferna synas fått blick för det rättvisa i en reform af kårens förhållanden. Den af Fredrika-Bremer-Förbundet verkställda utredningen af de kvinnliga skrifbiträdenas ställning, som legat till grund för motionen, har äfven, hvilket är oss en tillfredsställelse att ha konstaterat, återopats i en del af verkens uttalanden.

Inom kåren själf har man ej heller varit överksam. Så ha af densamma utsedda delegerade uppvaktat konungen och ministrarna, hvarjämte en petition öfverlämnats till Kungl. Maj:t, undertecknad af 232 kvinnliga e. o. biträden från 34 af statens departement och ämbetsverk.

I hofsamma men värdiga och öfvertygande ord framhålles i skrifvelsen ovissheten i de kvinnliga extraordinariernas nuvarande ställning och de bekymmersamma ekonomiska förhållanden under hvilka de lefva, hvilket gifvetvis i längden måste skadligt inverka på de arbetandes intresse och energi. Kårens önskemål sammanfattas i följande punkter:

att frågan om de kvinnliga biträdenas ställning behandlas i ett sammanhang för samtliga af densamma berörda ämbetsverk och myndigheter;

att därvid såsom grundprincip fastslås, att den kvinnliga personalen beredes fast anställning, motsvarande i tillämpliga delar den, som nu åtnjutes af de ordinarie tjänstemännen;

att begynnelselönen vid sådan anställning bestämmes till lägst 1,350 kronor eller, där arbetets art kräfer större utbildning eller särskild duglighet, lägst 1,800 kronor pr år; samt

att för tjänstgöring såsom extra ordinarie arfvodet utgår med lägst 75 kronor i månaden eller 900 kronor pr år.

*

Åt sin erkänsla för Fredrika-Bremer-Förbundets bemödanden med afseende å deras sak har kåren gifvit uttryck genom att tillställa styrelsen en så lydande skrifvelse:

»Sedan genom Fredrika-Bremer-Förbundets verksamma insats de kvinnliga extra ordinarie biträdena i statens ämbetsverk i dessa dagar kunnat förverkliga ett önskemål — att i en skrifvelse, till Hans Maj:t Konungen få framlägga sina bekymmersamma förhållanden — bedja vi, deras representanter, att härmed till Förbundet få uttrycka vårt vördsamma tack för Förbundets osparda möda och aldrig svikande intresse för vår sak. Må vi därvid på det enda sätt, som står oss till buds, bevisa vår tacksamhet genom att å vår sida i trohet till de värf, som äro oss ålagda, för det kvinnliga arbetet söka framkalla en respekt, som vi hoppas må kunna i sin mån bidra till att stödja Fredrika-Bremer-För-

bundet i dess betydelsefulla arbete för höjandet af kvinnans ställning.

Stockholm den 12 december 1906.

*Ingeborg Löfström. Elin Rheborg. Berta Koërsner.
Gerda Runnquist. Gertrud Törnell.*

(Tjänstgörande inom följande verk: Kommerskollegium, Postsparbanken, Statistiska Centralbyrån, Ecklesiastikdepartementet och Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen.)

— * —

Föreningsmeddelanden.

Förbundets styrelse och dess komité för lagfrågor

hade tisdagen den 11 dec. anmodat fröken Anna Peterson, föreståndarinna för den mycket anlitade Stockholms kvinliga juridiska byrå, att inför dess medlemmar på ett särskildt ordnad sammanträde redogöra för sina erfarenheter. Med en del särdeles intressanta och belysande exempel från sin praktik (naturligen med uteslutande af klienternas namn) betonade fröken Peterson att, enligt hennes uppfattning, bristerna i lagbestämmelserna rörande kvinnan förnämligast låge i den om mannens målsmansskap och i följd däraf den gifta kvinnans rättslösa ställning. Under den följande diskussionen afhandlades »egendomsgemenskapen», »faderns försörjningskyldighet», »äktenskapsförord», m. fl. hithörande frågor, samt möjligheterna att verka för en förbättrad lagskipning beträffande dessa.

— * —

Fredrika-Bremer-Förbundets 2:dra kretsmöte

äger rum i Stockholm 11—12 jan. 1907

enligt beslut, fattadt vid första kretsmötet i Motala sommaren 1906.

Därvid komma så väl enskilda som offentliga sammankomster att hållas. Inbjudning skall utgå till både förbundskretsarna och ombuden.

Mötesprogrammet kommer att meddelas i följande häfte, och så snart ske kan skola Förbundskretsarna och landsortens ombud få del af detsamma.

— * —

Målarskolan 5 Biblioteksg. 1 tr.

Lektioner gifvas dagligen uti Akvarell, Gobelin, Olje- och Porslinsmålning, Gyllenläder och Läderplastik.

Anmälningstid 10—4.

Telef. Brunkebg 62.

Obs.! Välsorterad lager af Porslin samt färger för målning. Bränning af Porslin utföres.

Emma Nordberg & Augusta Peterson.

Uppritade Broderimönster

i största urval från 25 öre, färglagda från 75 öre till högre priser. Konstnärliga namn från 20 öre.

All sorts märkning emottages.

Största urval af uppritade, påbörjade och färdiga broderier samt garn, silke & tyger. Italienska och franska Spetsar. Elever i handarbeten, ritning och målning emottagas. Fru Eva Kulles originella svenska nationaldräkter. Beställningar å Fanor och Standar till föreningar emottagas.

Order expedieras äiven till landsorten.

Hallins Slöjd- & Broderiaffär,

32 Malmskillnadsgatan (hörnet af Hamngatan.)

Allm. tel. 22097. Stockholm.

Nyinrättade Sjuksköterskebefattningen

inom Veta församling förklaras härmed till ansökan ledig att tillträdas senast 1 April nästa år. Lön 350 kr., fri bostad och vedbrand samt extra dag-arvode, och äga väl vitsordade examinerade sjuksköterskor till sjukvårdsstyrelsen i Veta under adress Mantorp inlämna ansökningshandlingar till den 20 dennes, åtföljda af fräjd-, examens- och tjänstgöringsbetyg.

Veta den 3 December 1906.
(STA 179370)

Sjukvårdsstyrelsen.

Nyheter till julen 1906

från Ev. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition Stockholm 3.

Julkäriven 1906. Illustrerad jultidning för barn. 15 öre.

Frideborg. Illustrerad folkkalender för 1907, af komminister *B. Wadström*. 41:sta årgången. Kart. 1: 25, klob. 2 kr.

Varde ljus! Illustrerad missionskalender för 1907 af Professor *A. Kolmodin*. 15:de årgången. Kart. 1: 25.

Korsblomman. Kristlig kalender för 1907. 42:a årgången. Med bidrag af flera författare. Redigerad af Pastor *Efr. Rang*. Kart. 1: 75, klob. 2: 25.

Julens blommor. Berättelser och sånger för barn af *Anna Lejdström*. Rikt illustrerad af *Folke Hoving*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Julboken, Under julträdet, Glad jul, Jultomten, fyra små häften i oktav, utgifna för små barn. Pris för hvarje häfte 50 öre.

Armodets barn. Berättelse af *N. Frits*. Bemyndigad översättning af *Gerda Collander*. Pris häft. 1: 25, kart. 1: 50.

För lifvets krona. En berättelse om hugenotterna i Languedoc, af *Grace Raymond*. Bemyndigad öfers. af *Hennig Sjögren*. Häft. 2: 75, kart. 3 kr., klob. 3: 50.

Med blicken mot det osynliga. Berättelse i tre afdelningar, af *Runa*. Häft. 2: 50, kart. 2: 75, klob. 3: 25.

Bröllopskläderna. Af Pastor *Storjohann*. Bemyndigad öfers. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Valfärdsånger. Af *A—der* (Anna Ölander), förf. till "Dolda krafter", "I skymningsstunder" m. fl. Med förord af *Mathilda Roos*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klob. 1: 75.

Värbrytningar. Berättelser af Kyrkoh. *Willh. Montell*. Med illustr. af *Jenny Nyström-Stoopendaal*, *Dav. Ljungdahl*, *C. O. Bartels* m. fl. Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Delia. Berättelse af *E. M. Whittemore*. Öfers. från originalets 13:de upplaga af *I. L.* och *J. L.* Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Skogsbruden. Krönika af prästen i Hénriks-hagen, berättad af *Mina Rüdiger*. Bemynd. öfers. från tyskan. Häft. 2 kr., kart. 2: 50, klob. 2: 75.

Kaptens hustru. Af *Lauritz Petersen*. Bemynd. öfers. från danskan af *E. Hellberg*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för *Fredrika-Bremer-Förbundet*, anmäler med **1907** sin 22:a årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall **Dagny** beakta kvinnofrågan och dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena äfven på tidskriftens program.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1907** med **20** häften, utgörande minst **28** tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelefon 68 98.

A. T. 82 11.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Grand Palais, Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, *Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör

Stockholm.